

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

AAGE FRIIS

GEHEJMERAAD
PETER VEDEL
OG HANS HJEM

KØBENHAVN

1942

AAGE FRIIS

GEHEJMERAAD
PETER VEDEL
OG HANS HJEM

*Særtryk af Politikens Kronik den 26. November
3. og 10. December 1942*

KØBENHAVN

Akcidenstrykkeriet - Politikens Hus

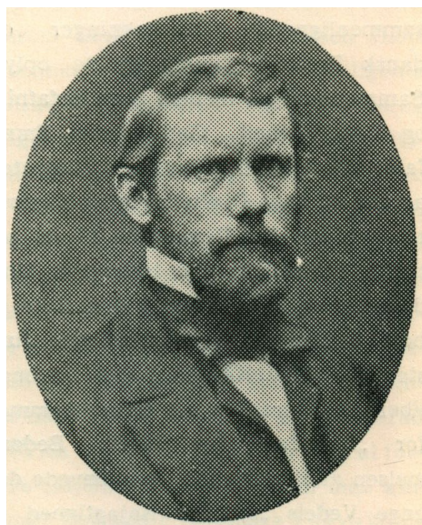
1942

DEN betydeligste af de Mænd, der beklædte høje Stillinger i vor Centraladministration under den frie Forfatning i sidste Halvdel af forrige Aarhundrede, var Gehejmelegationsraad *Peter Vedel*, der fra 1858 til 1. September 1899 varetog Udenrigsministeriets vigtigste Arbejder og i den største Del af denne Periode var den virkelige Leder af Udenrigsministeriet, selv om de konstitutionelle Ministre med Navn og Ansvar formelt dækkede Danmarks Udenrigspolitik. Han indtog en enestaaende Stilling i det sidste Aarhundredes Danmarkshistorie, og jeg vil i det følgende forsøge at give en Karakteristik saavel af hans Personlighed og politiske Indsats som af hans og hans Hustrus ejendommelige Hjem.

Ungdomstiden.

Peter August Frederik Stoud Vedel fødtes 10. December 1823 i København af en af de ældste og „ædeligste“ danskborgerlige Embedsslægter; i lige Mandslinje stammede han ned fra Historie-skriveren, den kongelige Historiograf Anders Sørensen Vedel, Præsten, der 1588 i Ribe Domkirke holdt Ligprædiken over Frederik II med den frimodige Udtalelse om „den skadelige Drik“,

uden hvilken „Hans Naade formentlig havde kunnet leve mangen god Dag længere“. „Aandelig Tugt og tarvelig

P. Vedel ca. 1860—61.

Levevis holdt nok Slægten karsk“. Om Vedels Bedstefader, Seminarieforstanderen Peter August Wedel, blev der skrevet: „I rastløs Virken hans Dag skred hen, med Ære hans Isse var kronet“; Peter Vedels Fader virkede for-tjenstfuldt i Centralstyrelsen for Told- og Skattevæsen. Som de tre nævnte var de fleste af Slægtens Mænd fremtrædende ved samvittighedsfuld og dyg-

tig Embedsgerning. Den begavede stedse levende bevægede og flittigt arbejdende Peter Vedel blev under Opvæksten paaavirket af det konservative. højt dannede Embedsmandshjem, hvor de bedste danske Traditioner holdtes i Ære. 1840 blev han Student fra Borgerdydskolen i København, i Studenteraarene arbejdede han ihærdigt for den juridiske Embedseksamen, som han fik 1846. Aaret efter modtog han Universitetets Guldmedalje for Besvarelsen af en Opgave, der krævede en Fremstilling og Kritik af engelsk og fransk Trykkefrihedslovgivnings Historie, som med sammenlignende Bemærkninger om dansk Presselovgivning skulde oplyse Sammenhængen mellem Statsforfatning og Trykkefrihed. Ganske som Emnet faldt Vedels Yndlingssyssel i Studenteraarene og hans Drøftelser med Kammerater inden for Rammerne af de aktuelle Interesser, der bevægede Ungdommen og ikke mindst den Kres af højt begavede, fremadstræbende Jurister, der blev Kernen i den nationalliberale Opposition og Grundstammen for „Mændene fra 1848“. Bedømmelsen af Prisopgaven fremhævede den unge Vedels „sjældne Nøjagtighed og Samvittighedsfuldhed“ ved Forstudierne, „Tankens Sundhed og Besindighed“ ved hele Besvarelsen; netop Egenskaber, der stedse kom til at præge hans Personlighed og Virke.

Han stiledede derefter mod Videnskaben og optoges igennem Fyrreerne af politiske og nationale Problemer, dels i Samvær med jævnaldrende Venner saasom Slægtingen, den senere Amtmand i Sorø, Emil Vedel, de andre Jurister Anders Aagesen og Fred. Jul Gram,

der kom til Universitetet, og Gustav Brock, der blev Højesteretsadvokat, dels i Forbindelse med de mest fremtrædende Nationalliberale, fremfor alt den seks Aar ældre A. F. Krieger, dernæst Hall, Monrad og Andræ. Tankeudveksling og daglig Omgang med denne højt begavede og fremadstræbende Kres satte afgørende Præg paa Peter Vedel; men, som vi skal se, uden at svække hans Egenart og Selvstændighed. Der var hos ham fra første Færd, hvor livligt han end optoges af Tidens Rørelser og den politiske og nationale Fællesfølelse, en Betænksomhed parret med skarp Kritik og tilmed nogen Skyhed og Beskedenhed, der gjorde ham til noget for sig blandt de mange, der af Tidens stærke Strøm bares frem mod høje Maal. Men „Aanden fra hans Faders Hus hang over ham“, „han var meget med i den gamle Tid“ og stod altid ikke lidt skeptisk over for meget, der vakte de andres ivrige Tilslutning; Begejstring blev aldrig hans Sag.

A. F. Krieger var 1844 kommet til Universitetet; sammen med andre nationalliberale juridiske Professorer havde han bedømt sin Elevs Prisopgave. Opmærksom som altid over for fremspirende Dygtigheder gav han fra første Færd Vedel Tilskyndelser og Raad. Det var paa Kriegers Foranledning, at Vedel 1847 rejste til Berlin for at studere tysk Ret med det Formaal senere at tage den Eksamen i Kiel, der krævedes for at kunne indtræde i det slesvig-holstenske-lauenburgske Kancelli og dør som Dansk øve en højst tiltrængt Indflydelse paa Administrationen af Hertugdømmerne og paa den alminde-

lige statspolitiske Udvikling, hvis Betydning og Farer den nationalliberale Akademikerungdom nu var blevet klar over. Medens Vedel studerede i Berlin, kom Martsbevægelsen 1848 og greb ind i hans som i saare mange andre Unges Planer. I de sidste Dage af Marts kom Orla Lehmann som Martsminister i vigtig politisk Mission til Berlin og bad Vedel som Kurér hastigt rejse til København for at give Udenrigsministeren, Grev Knuth, Besked om Resultatet af Samtaler med prøjsiske Statsmænd. Da ingen anden Befordring var at faa, hyrede Vedel i Rostock en Robaad til Falster og gav Rapporter i København, ogsaa om de prøjsiske Forberedelser til Indblanding i Hertugdømmerne. Den Iver og Snarraadighed, hvormed den unge Mand løste denne Opgave, den Omsigt, hvormed han opfattede alt, hvad der skete, Klarheden og Præcisionen i hans Rapporter viste baade tidlig Modenhed og de naturlige Evner, der siden udfoldede sig, da større Krav stilledes til ham.

Disse Oplevelser vendte Vedels Interesse mod diplomatisk Virksomhed, og dybere Indblik i aktuelle Problemer fik han, da han i Sommeren 1848 for Krieger paatog sig ved Gennemgang af tyske Blade at konstatere Karakteren af den farlige tysk-slesvigholstenske Agitation, der forberedte den Rejsning, som i Marts 1848 havde hidført Krigen. Allerede nu opdukkede hos Vedel Ønsker om at blive dansk Gesandt i Udlandet; men foreløbig blev hans Maal Universitetslærergering, skønt han var betænkelig ved en saadan formedelst sin voksende Trang til en praktisk Virksomhed, i hvilken

han ligesom andre af hans akademiske Venner kunde komme til direkte at gribe ind i den politiske Udvikling.

I Foraaret 1849 rejste han atter ud, besøgte Frankrig, England, Belgien og Italien, hvortil Hjemmet gav ham Midler. Han udviklede sine fortrinlige Evner til at behandle fremmede Sprog saavel mundtligt som skriftligt, han studerede Statsøkonomi og fremmed Ret; men især var han ivrig for navnlig i Paris og London at faa Indblik i den almindelige europæiske Politik. Han traf mange interessante Udlændinge, men ogsaa ligesindede danske Venner, saasom Emil Vedel og Filosofen Hans Brøchner. En Strøm af intelligente danske Akademikere var i Fyrreerne draget ud for at faa politiske og nationale Idealer underbygget ved Kendskab til Bevægelserne i Tyskland, England, Frankrig og Italien. Naar den Ud-gave af Brevvekslinger mellem hin Gærings-tids Unge og Ældre, som for Øjeblikket er under Arbejde i vort „Danske Selskab for Fædrelandets Historie“, fremkommer, vil det kendes, i hvilken Grad hin Tids Unge var ivrige for ikke at forblive „Hjemmefødninge“, men med alle Sanser indsugede frugtbare Paavirkninger fra en større Verden.

Adskillige, der i hine Aar hjemme eller ude iagttog Peter Vedel, var klare ikke blot over hans Evner, livfulde Modtagelighed og solide Kundskabstegnelse, men takserede ham ogsaa som Emne til en dygtig Diplomat. Endnu var de Nationalliberale jo ikke Herrer over dansk Udenrigspolitik; men store, vanskeligt realisable Maal foresvævede dem. De vidste, at Hovedmassen af de Mænd,

der tjente Udenrigsministeriet i Kontorerne paa Christiansborg eller ude i Legationer og Konsulater, var Folk af gammel Observans, helstaltigt og grundkonservativt indstillede, til Dels tyskprægede, stundom med slesvig-holstenske Sympatier. Faa af den opvoksende unge Slægt havde Forudsætninger for at blive Afløsere i den nye Tids Aand. Intet Under, at ikke blot Krieger og Monrad, der stod Vedel nær, men ogsaa den kritiske Andræ allerede nu ansaa Peter Vedel som en kommende Kraft i dansk Udenrigsstyre. Da Vedel var i London, fik han et Tilbud fra Gesandten, Grev F. Reventlow, om i Tilknytning til et Hjælpearbejde i Gesandtskabet at blive hos ham som en Slags Privatsekretær og derved bane sig Vej for Indtræden i Karrièren. Men her, som saa ofte, fremtraadte Betænk-somhed og Tilbageholdenhed hos Vedel, ligesom hans ømfindtlige Ængstelse for at paatage sig noget, hvortil han ikke var fuldt kvalificeret. Han sagde nej, kom hjem til København ved Nytaars-tid 1851 og gik saa efter Tilskyndelse af Krieger til Universitetet.

13. April 1851 blev han Lektor under det juridiske Fakultet i det nyindførte Fag: Statsforvaltningsret. 13. September 1852 udnævntes han til ordinær juridisk Professor, 1852—53 var han Dekan, 1856 blev han Medlem af Konsistorium og Referendar. Det gik ham godt ved Universitetet, han stod sig vel baade med Kolleger og Studenter. 11. Juli 1854 havde han ægtet en ung, distingveret Godsejerdatter Annette Mourier-Petersen. Alt formede sig lykkeligt; men Professorstillingen tyngede ham, og Tanken om at gaa over i diplomatisk Tjeneste

dukkede atter og atter op, skønt han stadig hemmedes af Frygt for ikke at være tilstrækkelig forberedt. Hans Fader, der nu var Generaldecesor for det indirekte Skattevæsen, talte om Sagen med C. A. Bluhme, da denne var Udenrigsminister 1853—54; men Bluhme vilde ikke sætte den nye Mand ind som Sennep i Næsen paa Ministeriets Gamle. Saa kom Halls første Ministerium i For-aaret 1857, og da henvendte den midlertidige Udenrigsminister W. Michelsen sig til Vedel om en Overgang fra Universitetet. Længe betænkte Vedel sig, hvor stærkt end baade Krieger og Vedels nære Ven Hans Egede Schack tilraadede. Ogsaa Vedels Hustru var ivrig for Planen; men først da hun var død i Oktober 1857, følte Vedel, der var dybt nedbøjet, at det bedste vilde være for ham „at begynde et helt nyt Liv, hvis der endnu var tilstrækkelig Livskraft i ham“. Han gav da Tilsagn, men forlangte foreløbig en Halvaarspermission fra Universitetet for i Udlandet „at friske sig op og orientere sig“.

I Slutningen af Januar 1858 rejste han ud og opsøgte Danmarks Gesandter i Frankfurt a/M., Paris og London. Atter denne Gang mødte han paa Rejsen danske Jurister saasom V. Nellemann og C. G. Holck, begge senere juridiske Professorer. Vedel brugte Øjne og Ører godt. Dagbogsoptegnelser og Breve viser den fortrinlige Evne til kritisk Iagttagelse af Personer og Forhold, som i saa høj Grad kom ham til Nytte under den fyrretyveaarige Virksomhed, til hvilken han ved sin Hjemkomst gik ind. Den eneste af Gesandterne, som han fandt betydelig,

og af hvem han havde noget Udbytte, var Bernhard v. Bülow; ubetydelige eller helt ud ringe fandt han Gesandt-skabernes øvrige Personale; hans Bedømmelse var rigtig.

Da Vedel rejste ud, var ingen som helst Aftale truffet om, hvilken Stilling han eventuelt skulde beklæde i Udenrigsministeriet. Han havde selv nærmest tænkt sig, at han skulde blive Kontorchef eller Ministersekretær. Han kom hjem til Universitetets Sommereksamen; men ganske uventet fik han da Meddelelse om, at Hall, der 10. Juli 1858 havde overtaget Udenrigsministerstillingen, under 26. Juli, fra 1. Oktober 1858 at regne, havde udnævnt ham til Gehejmelegationsraad og Chef for Udenrigsministeriets første (politiske) Departement. I Ministeriet sad foruden Hall de Vedel meget nærstaaende Mænd Andræ, Krieger og Monrad. Endnu var Vedel, som han udtrykker det, baade meget overrasket og „slet ikke videre empresseret paa en saadan Forandring“; thi hvad han mest havde Lyst til var den udenlandske Tjeneste, og desuden var det ham „fuldt bevidst, at han manglede mange vigtige Egenskaber, som en Diplomat burde besidde“. „Han havde aldrig tænkt sig straks og uden nogen Læretid i en mere underordnet Stilling at skulle overtage Ledelsen af det Departement, under hvilket vort eneste politiske Spørgsmaal, Forholdet til Tyskland, sorterede“. Ved politisk forstaaer Vedel her efter Datidens Sprogbrug udenrigspolitisk, diplomatisk, men ligesom det skulde blive klart, at hans Ængstelse for svigtende Evner og Forudsætninger var ugrundet, saaledes viste det sig ogsaa, at andre Sider, han-

delspolitiske og tilsvarende, som snart kom ind under ham i Udenrigsministeriet, meget vel kunde inddrages under hans snart ved utrættelig Iver helt beherskede Arbejdsomraade.

Hall havde følt sig ganske fremmed baade over for de diplomatiske Forretninger, som han som Konsejlspræsident maatte fæste sin Opmærksomhed ved og som han direkte kom i Berøring med, da han 10. Juli tillige overtog Udenrigsministerstillingen. Han havde derhos følt sig svag over for Ministeriets konservativ-helstatlige, mest antikonstitutionelle Personale, der var fjendtligt stemt mod den nationalliberale Politik. Derfor vilde han straks have Vedel ind som sin Hovedstøtte; men da denne 1. Oktober indtraadte i Udenrigsministeriet „modtoges han med aaben Mistro“. Mændene af Karriøren var forbitrede og forfærdede. De forudsaa slemme Følger af at faa baade Hall og Vedel, to af „de højst foragtede Professorer“, som Overordnede, og „de ventede de forskrækkeligste Dumheder“. Omflytninger, der var nødvendige for at skaffe Vedel Plads, havde yderligere opbidset Sindene, og der kom nu en Periode, hvor adskillige af Ministeriets Embedsmænd aabenlyst eller skjult bekæmpede Vedel som et ukvalificeret Redskab, af de Nationalliberale paa tvunget Udenrigsministeriet.

Blandt Ministeriets Embedsmænd var paa dette Tidspunkt kun to af nogen Kvalitet; den solideste var G. J. Quaade, der havde været en duelig og betroet Medarbejder i C. A. Bluhmes Ministertid; han var en samvittighedsfuld og loyal Mand, der i 1860 gik ud som Gesandt og snart kom til Berlin, hvor

han blev næsten 25 Aar, led mange Skuffelser, tyngedes af Ansvar og blev udsat for Miskendelse. Vedel stod sig altid godt med ham; men derimod fik han fra første Færd en bitter Fjende i den velbegavede, ærgerrige og urolige Islænding, Dr. Grimur Thomsen, der havde store Tanker om sin egen Dygtighed og nu blev rasende paa Vedel. Hans Modvirken bragte dog intet Resultat. Under det kortvarige „Venstre“-Ministerium Rottwitt December 1859—Februar 1860 ønskede Udenrigsministeren, Baron Blixen Finnecke, der havde Grimur Thomsen til Raadgiver og betragtede Vedel som de Nationalliberales haandgangne Mand, at skille sig af med ham ved enten at faa ham anbragt som Højesteretsdommer eller paa Gesandtskabsposten i Lissabon. Det kom til Sammenstød mellem Vedel og Blixen, Grimur Thomsen intrigerede af alle Kræfter, saaledes som det kan ses af hans efterladte Breve, og eneste Gang i hele sin Embedstid kom Vedel til at formode, at personlig Mod-sætning til Udenrigsministeren kunde nøde ham til at gaa af. Ministeriets hastige Opløsning efter Rottwits Død endte imidlertid Krisen, og fra nu af sad Vedel urokket med hurtig stigende Autoritet i sin Stilling, der snart fik større Omfang og Betydning. Der ansattes aldrig siden nogen i Udenrigsministeriet, som i Dygtighed naaede op paa Siden af ham.

Vedel kom uden Vanskelighed til at beherske alle Sider af Ministeriets Virkeomraade, de handels- og andre erhvervspolitiske lige saa vel som de politisk-diplomatiske Sager. Ved kongelig Resolution 24. Februar 1862 ud-

nævntes han til Chef for „Departementet for Ministeriets politiske Sager“, og derefter blev han under 9.—10. April 1864 „Direktør for det samlede Udenrigsministerium“. Da var Quaade i Januar indtraadt som Udenrigsminister i Ministeriet Monrad, men da Monrad ved Quaades Afrejse til Konferencen i London midlertidig overtog Udenrigsministeriet, vilde han, at Vedel under de kritiske og vanskelige Forhold skulde samle hele den daglige Ledelse hos sig. Denne Direktørstilling beholdt Vedel, og hermed havde han, 41 Aar gammel, opnaaet den Post, i hvilken hans Intel-ligens, juridiske, politiske og historiske Viden, ypperlige Sprogkundskaber og stilistiske Evne og ikke mindst, som det skulde vise sig, hans Greb paa at omgaas de mest forskelligartede Men-nesker, gav ham Betingelser for paa fremragende Maade at gøre Fyldest.

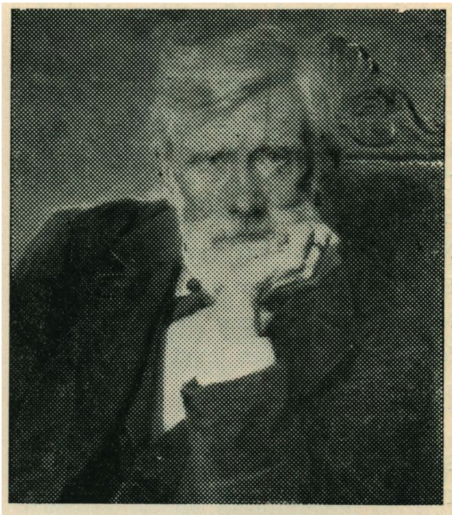
P. Vedels Embedsgerning.

P. Vedels Livsgerning er sammen-vævet med Danmarks udenrigspolitiske Historie fra 1858 til Aarhundredets Slutning. I enhver Sag af Betydning havde hans Ord Vægt. I fortrinligt Samarbejde med alle de skiftende Ministre og efterhaanden, da de første Aars Vanskeligheder var overvundne, med ubetydelige Undtagelser ogsaa i harmonisk Forhold til Ministeriets Embedsmænd hjemme og ude ledede han Ministeriet. Ingen af Ministrene, bortset fra den i 1864 ganske kort fungerende Quaade, havde udenrigspolitisk Skoling. Alle stolede de trygt paa Vedels Raad, der byggede paa et uafsladligt, intensivt dagligt Arbejde. Naar han var paa Ferie eller holdtes borte af Sygdom, savnedes han

haardt. Udenrigsministrenes Tillid be-
fæstede V.s Stilling; men det var alene
hans personlige Egenskaber og saglige
Dygtighed, som gjorde ham til den mest
betydende af alle de Departementsche-
fer, der i hin Periode iværksatte de kon-
stitutionelt ansvarlige Ministres Politik.

Fra 1858 til Sommeren 1864 blev det
Vedels Opgave at tilrettelægge sine na-
tionalliberale Venners, Halls og siden
Monrads, Udenrigspolitik, som denne
især fremtraadte i Korrespondancen
med udenlandske Magter. Nu er alle
hine Skriftstykker kendte, og med Rette
er det sagt (af N. Neergaard), at „hvil-
ken Mening man end kan have om den
Politik, der laa bagved hine Aktstykker,
saa maa man i hvert Fald anerkjende
deres fine og vindende Form og den
skarpe logiske Sans og det dybtgaaende
Kendskab til alle den store og indvik-
lede Sags Enkeltheder, om hvilke de
bar Vidne“. Allerede nu forstod Vedel
hurtigt at trænge ind til Kernen i en-
hver Sag og i forbilledligt Sprog paa
Dansk eller lydefrit Fransk at give Es-
sensen af alle Informationer og Over-
vejelser, hvad enten det gjaldt at ud-
rede et indviklet Spørgsmaal og uklar
Situation eller affatte en Betænkning
om, hvilket Standpunkt der burde væl-
ges, naar flere Muligheder forelaa, eller
det drejede sig om officielle Instrukser
eller fortrolig Vejledning i private
Breve. Han kunde, som en af hans
Medarbejdere har sagt det, hvor hvert
Ord var betydningsfuldt „formulere en
Udtalelse saa glat, at den ikke gav
Modparten nogen Knag at hænge sin
Hat paa“. Efter Bernstorfferne blev
Vedel Danmarks eneste Mester i denne
Side af Diplomatiets Kunst.

Efter sit Milieu, sin Udvikling og
sine personlige Forbindelser tilhørte
Vedel den nationalliberale Kres. Han
vurderede Kresens Intelligens og havde
svært ved at se bort fra al ydre Form;
han lagde stor Vægt paa den fine og

P. Vedel ca. 1890.

kultiverede Optræden, som stedse præ-
gede den ranke smukke Mands egen
Væremaade. Han havde derfor en vis
Modvilje mod „Transtøvlerne“ og i det
hele mod „demokratiske Unoder“ og
deslige, men varmt følede, i Bund og
Grund retsindig og ansvarsbevidst, som
han var, lærte han at se bort fra det
ydre, naar han med sit skarpe Blik fik
Øje paa menneskelige Værdier og ærlig
Overbevisning. Hans kritiske Natur og
stærke Selvhævdelse hindrede ham i at
blive en ortodoks Tilhænger saavel af
de Nationalliberales almindelige Livs-
syn som af deres politiske Dogmer. Han
kom aldrig til at tilhøre de „Doktri-
nære“s Professorlav.

Med Hall havde Vedel meget godt

Samarbejde og satte stor Pris paa ham, selv om han var klar over hans Mangler og ingenlunde helt paalidelige Karakter. Monrads „daimoniske“ Personlighed var mere end nogen anden Genstand for hans Sympati og Beundring; han stod med alle Mangler for ham som den betydeligste Mand i Samtiden. Med den alvidende, alt iagttagende Krieger fastholdt han stedse nær Forbindelse. Han beklagede Andræs manglende Handlekraft, men beundrede hans skarpe Logik og drog Nytte af hans uforbeholdne Kritik. Iblandt de højtbehandlede Nationalliberale var Vedel en udpræget Ener og den af dem alle, der i Kraft af Natur og Intelligens havde Mulighed for frugtbar Virken langt ud over Epokenes Afslutning.

Det er vanskeligt præcist at besvare Spørgsmaalet om, hvor langt Vedels Tilslutning til den Hall-Monradske Udenrigspolitik gik. Formelt havde han intet Ansvar; men hans Indflydelse var stor. Hall behagede sig i ordrige Drøftelser om alt, hvad der laa for; men det var ikke altid let for Vedel at udskrælle Kernen af den megen Tale frem og tilbage. Hall „skrev ikke en Linje af de mange vigtige Aktstykker, der veksledes med Tyskland eller de andre Magter“, konstaterer Vedel; han var utrolig magelig; nogle sagde „rent ud doven“, og har kun efterladt sig enkelte Breve af politisk Indhold. Hverken af Hall, eller af de senere Udenrigsministre, fik Vedel nogen Sinde betydende skriftlige Vejledninger eller Udkast; fra første Færd konciperede han alle betydende Akter og Breve, ikke blot de politiske, men paa de andre vigtige Omraader, han fik med at gøre.

Vedel var ingenlunde i alle Enkeltheder enig med den nationalliberale Regering. Tydeligere end Vennerne saa han Faren ved den ejderdanske Udenrigspolitik. Hans Iagttagelser i Udlandet, Drøftelser med de fremmede Gesandter, hans samlede Vurdering af den europæiske Politik gjorde ham skeptisk med Hensyn til den aktive Støtte, der turde paaregnes fra „venligt sindede Stormagter“; endnu stærkere var hans Tvivl over for Lehmanns, Monrads og Halls Tro til den politiske Skandinavismeres Muligheder. Han mente vel, at Udskillelsen af de væsentlige tyske Elementer inden for Helstaten maatte blive et uundgaeligt Resultat af den hele nationale Udvikling i Danmark som i Tyskland; men han vilde „hellere bevare og forbinde end udskille“ og gaa meget forsigtigt frem. Han var imod, at Hall i September 1861 optog Orla Lehmann i sit Ministerium og derved skærpede dettes ejderdanske Kurs.

Men selv om man i samtidige skriftlige Udtalelser af Vedel kan finde Kritik, giver de ikke Udtryk for væsentlig Uoverensstemmelse med Hall og Monrad. Efter Nederlaget kom han naturligvis til at se mere kritisk paa, hvad der var sket; men da han i sin Alderdoms Otium med Støtte af alle Ministeriets Akter og under Hensyn til, hvad der da offentlig eller privat var kommet til hans Kundskab, skriftlig gjorde Rede for Danmarks Udenrigspolitik fra 1858—64, fastholdt han, om end i en efter hans Natur og Sædvane meget afdæmpet Form, at saavel den indre politiske Udvikling i Danmark som den helt uforudsete Ændring af Magtforholdene i Europa gav en saa rimelig

Begrundelse af den Hall-Monradske Politik, at den som Helhed ikke med Rette kunde lastes. Naar han drøftede Spørgsmaal vedrørende hin Tids Begivenheder og Fordelingen af Ansvar for disse, henstillede han „med sit fine og dybt skeptiske Smil“ i Reglen under en eller anden Form, om nogen da kunde paavise, at der virkelig havde været farbare Veje til en væsentlig anden Løsning. Lige saa bestemt han i en konkret Sag kunde tage sit Standpunkt og give Udtryk for sit Syn paa en ham sympatisk eller usympatisk Personlighed, lige saa varsom var han med at udtale almindelige Domme. Han beklagede vistnok stedse de vigtige Beslutninger, der 21. Juni 1864 blev taget i Statsraadet, og som førte til Afbrydelsen af London-Konferencen; men han har næppe nogen Sindement, at en anden Afgørelse, som Forholdene dengang laa, vilde have ført til et for Danmark gunstigere Enderesultat.

Vedels daglige store Indsats 1858—1864 blev frugtesløs, og Nederlaget ramte ham haardt. Men de tunge Erfaringer havde modnet ham, hans Syn var skærpet over for Landets Vanskeligheder, og hans fortsatte Virken blev præget af Ligevægt mellem hans Ungdoms nationalpolitiske Idealisme og den nøgterne Realitetssans, der var en Hovedbestanddel af hans Væsen. Den Resignation, som Danske og Udlændinge i den følgende Menneskealder mærkede under udbytterige Samtaler med ham om det svage Danmarks udsatte Stilling, svækkede aldrig hans utrættelige Stræben for at gøre det yderste for at sikre Landets Fred og hele det danske Folks Samling inden for et frit Dan-

marks Grænser. Efter Nederlaget blev det en uvurderlig Fordel, at netop Vedel forblev det faste Midtpunkt i Udenrigsministeriet, paa én Gang hardlekræftig og myndig, vidtskuende og forsigtig, med Aarene præget af større afklaret Visdom end nogen anden politisk Personlighed af nationalliberal Udspring.

Vedels Indsats i den følgende Periode er, som enhver Statstjeners bag en ansvarlig Minister, vanskelig at udrede i Enkeltheder; men ved enkelte Lejligheder gjorde hans Indflydelse sig paa viselig paa afgørende Vis gældende. Hvor nær han end havde været knyttet til Hall og Monrad, samarbejdede han dog bedst med nøgternt dømmende, praktisk handlende Mænd som C. A. Bluhme og C. E. Frijs, der fra Juli 1864 til Maj 1870 efter hinanden lagde hans kyndige Udredninger og Raad til Grundlag for de Beslutninger, de traf uden at vige tilbage for noget Ansvar. Nærmest af alle Ministrene kom han til at staa Grev Frijs. Ved hans Afgang skrev Vedel, at han var meget bedrøvet over at skilles fra ham, thi Frijs vilde vistnok i hans Liv „staa som den bedste og hæderligste Chef“, han kunde faa. „En Mand af det ægte Metal,“ kaldte Vedel ham engang. De to knyttedes sammen ved en dyb gensidig Respekt for Karakter og Mandsvilje, der fik et smukt Udtryk i deres til Grev Frijs' Død fortsatte fortrolige Brevveksling. Da Regeringen i 1866 uden Nytte forsøgte paa ved Underhaands-tilbud til Prøjsen om begrænset Alliance før Krigen med Østrig at erhverve det danske Nordslesvig, og da den i Aarene efter Pragfreden 1866 førte de lige saa frugtesløse Forhandlinger med

Bismarck om at faa § 5 udført, tilrettelagde Vedel alt. Da O. D. Rosenørn-Lehn i Maj 1870 havde afløst Grev Frijs, og den længe ventede europæiske Krise i Juli kom til Udbrud, var Vedel fra første Færd klar over Faren ved dansk Indblanding i den fransk-tyske Krig. Han arbejdede maalbevidst for en henholdende Neutralitet, fik Støtte af Christian IX og Konsejlspræsidenten, Holstein-Holsteinborg, virkede til hurtig Afgivelse af en Neutralitetserklæring, saavel som til at holde Modsætningerne inden for det stærkt splittede Ministerium nede, indtil Prøjsens Sejr definitivt klarede Stillingen. Rosenørn-Lehn fulgte i et og alt Vedels Raad, ogsaa ved at Grev Frijs fik overdraget Forhandlingerne med den franske Udsending, Hertugen af Cadore. Mellem Frijs og Vedel var der siden Strid om, hvem der havde øvet den største Indflydelse; Vedel vilde skyde Æren for det lykkelige Resultat over til Frijs; men denne fastholdt kategorisk, at „vor Frelse i 1870 væsentligst maatte tilskrives Vedels store og gode Handlinger“. Da Rosenørn 1882 indstillede Gehejmeraadet til Storkors af Dannebrog, fremhævede han som en særlig Fortjeneste „Tidspunktet, da den fransk-tyske Krig udbrød, og hvor Vedels øvede og sunde Blik og hans specielle Erfaring og rige Kundskab væsentlig bidrog til paa en heldig Maade at føre os igennem en Crise, der let vilde kunne være bleven skæbnsvangert for Landet“.

Udenrigsministeriets Akter bekræfter Samtidens Omdømme og talrige Udtalelser af danske og fremmede Diplomater om, at Vedel i alt væsentligt bestemte Ministeriets daglige Virksom-

hed og Afgørelsen af de vigtigste Sager i de 30 Aar fra Maj 1870, da Rosenørn-Lehn blev Minister, og videre under hans Efterfølgere: Tage Reedtz-Thott (1892—1897) og N. F. Ravn (1897—1900). Ved Vedels altomfattende personlige Indsats blev Forholdet som i Johan Hartvig Ernst og Andreas Peter Bernstorffs Dage, med den Forskel at medens det i sidste Halvdel af det 18. Aarhundrede var de to Statsministre, der baade bestemte alt og konciperede alt af væsentlig Betydning, blev det nu Direktøren, der gjorde Arbejdet for de ansvarlige Ministre. Ingen af disse gjorde en saglig Indsats; kun i enkelte, mest underordnede og i Regelen personelle Spørgsmaal, især hvor Hoffets Interesser spillede ind, gik Udenrigsministrene eller Ministeriet Estrup imod Direktøren, og da i Regelen ikke til Gavn for en saglig rigtig Afgørelse. Vedel var næsten eneraadende. Der skumledes stundom over den Sædvane, der tidlig havde udviklet sig, at han førte en regelmæssig privat og fortrolig Brevveksling med alle betydeligere danske Diplomater. Dette underbyggede hans Skøn, og nu, da største Delen af denne Brevveksling kendes ved vi, at den var præget af den største Loyalitet over for de skiftende Ministre og kun gavnede Sagerne. Den Kendsgerning, at Vedel var den virkelige Læcer af Udenrigsministeriet, blev snart gennemskuet, og det kunde lejlighedsvis volde Vanskelighed, at f. Eks. de fremmede Gesandter vidste, at Forhandlingen med Ministeren fandt Sted under den stiltiende Forudsætning, at enhver betydende Information og afgørende Besked var at hente hos Direktøren,

hvor stærkt denne end altid henviste til, at Ministeren jo havde Afgørelsen. Men Vedels særegne Stilling førte ingen Sinde til Brydning med Ministrene; disse var alle sagligt indstillede og retsindige Mænd, og trods al Fasthed og Myndighed optraadte Direktøren stedse hensynsfuldt og taktfuldt. Det var ikke alene af Klogskab; men fremherskende Karakteregenskaber gjorde ham egnet til den ejendommelige Stilling, han kom til at indtage. Tilbageholdenhed passede bedst til Vedels Væsen og var den Form for Virken, han med fuld Bevidsthed stedse valgte. Han vidste overmaade godt, hvor meget han betød, vilde samle alle Traade i sin Haand og gerne udøve Magt; men personlig Forfængelighed var ham fremmed. Han tog mod de ydre Tegn paa Anerkendelse, der tilfaldt en Mand i hans Stilling, og var nok mere ømfindelig over for Til sidesættelser, end han gav Udtryk for; men Glæden over, at vigtigt Arbejde lykkedes, betød mere for ham end at høste ydre Ære. I enhver Sag hævdede Vedel urokkeligt, hvad han efter moden Overvejelse ansaa for det rigtige, og han kunde gøre det saaledes, at den Lidenskab, der ogsaa fandtes under det meget conciliante, men paa én Gang livfulde og rolige Væsen, blev mærkbar. Men havde han fremlagt alle Argumenter. „vaskede han sine Hænder“ og overlod de andre Ansvar. Hans Gerning var, som det rigtigt er sagt, „Raad, men ikke Daad“. Han attraaede lige saa lidt det ydre Ansvar som den ydre Ære, undgik helst offentlig Fremtræden, mængede sig nødig med Hoben og indlod sig ikke i Disput med „hvemsomhelst“. Han havde det

Mod til at holde sig tilbage, der ikke findes hos alle dygtige Mænd. Han vilde være den ideale Departementschef, intet andet. Ved flere Ministerskifter, allerede i 1865 og i 1870, var han paa Tale som Emne; efter Reedtz-Thotts Død 1897 tilbød man ham Porteføljen; men han sagde stedse nej.

Vedel ønskede alene at bygge sin Indflydelse paa Arbejdet i Ministeriet. Han vilde, medens han var i Embede, ikke have lønnet Bierhverv, som ogsaa dengang let tilfaldt en højtstillet Embedsmand. Han vilde staa frit og søgte ej heller Hofgunst. Han havde ikke megen Forbindelse med Kong Christian IX og Dronning Louise og var ikke særlig yndet af dem, fordi han ofte bragte sine Ministre til, især hvor det drejede sig om Personspørgsmaal, at gøre Modstand mod Ønsker fra allershøjeste Sted. Derimod kom han saa tidligt som 1860 i Forbindelse med Kronprins Frederik (VIII); først læste han Folke- og Statsret med ham, og siden blev det Sædvane, at han, naar Hoffet var i København, et Par Gange om Ugen i Samtaler med Kronprinsen orienterede denne om mange Sager. Paa Kronprinsesse Louise satte han megen Pris som et kundskabsrigt, selvstændigt tænkende og varmt følende Menneske. I indre dansk Politik var Vedel nærmest konservativ, hverken Venstremand eller paa anden Maade „radikal“; men han havde ingen Sympati for Estrups Personlighed, ej heller for hans Politik, hvor meget han end havde at kritisere hos Venstres Førere. Han opfattede Provisorierne som et Grundlovsbrud, der krænkede hans stærke Retsfølelse. Det var den samme

Følelse, der ved Udgangen af hans Embedstid bragte ham til gennem sine Forbindelser, bl. a. Prins Hans og Kejserinde Dagmar, at støtte Finnerne i deres Kamp mod den russiske Voldførelse.

Vedel ønskede en Udvikling af Danmarks Forsvar, men var uvillig mod den Bahnsonske Fæstningsbygning og betænkelig ved den dertil hos mange knyttede Forhaabning om en Støtte for Danmark gennem Kongehusets udenlandske Familieforbindinger. Med Aarene blev han udpræget frisindet og tolerant, og hertil bidrog i høj Grad det lykkelige og rige Hjemliv, han levede med sin særprægede Hustru og deres Børn.

Hjemmet i „Rosenvænget“.

Over sin Embedsgerning glemte Vedel ikke sin Ungdoms videnskabelige Interesser. Hans statsretlige og folkeretlige Studier kom i vigtige Situationer Udenrigsministeriet til gode; men som Fritidssyssel udfoldede han et Forfatterskab, der gav ham en anset Plads blandt Samtidens danske Historikere. Han gravede sig ned i ældre udenrigsministerielle Akter og fandt der en historisk Baggrund for de aktuelle Spørgsmaal, han behandlede; med Forkærlighed søgte han at forstaa Danmarks Udenrigspolitik i sidste Halvdel af det 18. Aarhundrede, da Johan Hartvig Ernst og Andreas Peter Bernstorff varetog Danmarks Interesser. Om den ældre Bernstorffs og hans diplomatiske Hjælperes Politik, bl. a. vedrørende det Holstein-Gottorpske Spørgsmaal — hin Tids Parallel til Striden om Hertugdømmerne i det 19. Aarhundrede — handlede en Række værdifulde lærde

Afhandlinger, og Afslutningen paa disse blev et stort tre Bindes Værk, Fremstilling og Aktstykker vedrørende J. H. E. Bernstorffs betydningsfulde Personlighed. Det blev grundlæggende for senere Studier over vor diplomatiske Historie.

Men foruden ved denne videnskabelige Fritidssyssel styrkede Vedel sig efter sine lange Arbejdsdage i sit Hjem, der fra 1864 var i den store Villa i det dengang aflukkede, idylliske „Rosenvænge“ paa Østerbro, hvor flere andre kendte Samtidige saasom Krieger og Fru Heiberg, Familierne Skovgaard og Drewsen, Moritz Melchior om Sommeren i Villaen „Rolighed“, havde opslaaet deres Pauluner. Paa Østerbrogade lidt længere inde mod Byen boede Andræ. Det Vedelske Hjem blev et af de mest særprægede aandsdannede i Datidens København; det rummede Elementer saavel fra den nationalliberale Tid som af det „moderne Gennembrud“, der fulgte efter. Vedels fængslende, alsidige Personlighed hidkaldte mange Gæster, langt flere end de, der som Diplomater, danske eller fremmede, uden for Ministeriet søgte det danske Udenrigsministeriums Direktør i Selskabslivet. Midtpunktet i Hjemmet og den, der spredte den oprindelig noget tunge Alvor i Vedels Sind, var hans anden Hustru *Fanny Vendela Schack, f. Hebbe*, som han ægtede 2. November 1861.

Fanny Hebbe var født 1833 paa Näsbyholm ved Jönköping af en litterært og kunstnerisk begavet og produktiv svensk Slægt, Faderen, Dr. jur. Clemens Hebbe, en Godsejer, var en Blanding af Begavelse, Upraktiskhed og Fantasteri; Moderen en stor Skønhed, kvik og med

megen digterisk Ævne, havde lyst i litterære og kunstneriske Stockholmerkese, været nær knyttet til Almqvist og Tegnér, der i Trediverne havde skrevet mange af sine Kærlighedsdigte til hende. Ganske ung var den skønne og livfulde Pige kommet til Danmark og 1854 blevet gift med en af de betydeligste og mest frigjorte blandt de Nationalliberale, Hans Egede Schack, hvis Bog „Phantasterne“, hans eneste større Arbejde, sikrede ham en varig Plads blandt Danmarks Digtere som Forfatter til den fineste, skarpeste og tillige mest humoristiske Analyse af Fantasteriet, en Sindsegenskab han kendte fra sin egen urolige Natur. Han var baade elskværdig og retsindig; men hans Sygelighed og Hypokondri saavel som hans formløse Maade at tage Livet paa gjorde Ægteskabet, der i øvrigt i saa mange Maader var lykkeligt og udviklende for den unge Hustru, vanskeligt. Hun deltog inderligt og aktivt i hans for ham selv saa oprivende Forfatterskab og delte alt med ham i de kun fem Aar, de fik Lov til at leve sammen. Efter at have mistet baade Ægtefællen og deres eneste Barn var hun haardt prøvet og modnet, men endnu med rige Udviklingsmuligheder, da hun knyttede sig til Vedel, der havde været en af Schacks nærmeste Venner. Hun var og blev en betydelig og tiltrækkende Kvinde, og da Vedel den 2. November 1861 ægtede hende, tilførte hun ham varig Rigdom. Hun drog sin Mand ud af det Tungesind, der havde hvilet over ham, efter at ogsaa han havde mistet Ægtefællen og et lille Barn. Begges triste Oplevelser var en Baggrund, der aldrig glemtes, men gav

deres 50 Aars Samliv Inderlighed og Dybde. I Hjemmet var ren Luft og højt til Loftet; det var præget af Alvor, men ogsaa af aandelig Frihed. Samlivet blev rigt givende for dem begge,

P. Vedel med Hustru og Datter foran Villaen i Rosenvænget.

for deres fire begavede Børn og for en stadig forøget Omgangskreds, i hvilken Ungdomsvennerne trofast bevaredes, mens stadig nye Venner af højst forskellig Karakter fandt Plads. Fru Vedel var Sjælen i Hjemmet, skøn, livfuld, fordomsfrit og selvstændigt tænkende og talende som hun var. Med varm Kærlighed til og Forstaaelse af Naturen, med stærk poetisk Aare, kunstnerisk Fantasi, dybt frisindet aabnede hun Vedels Øjne for meget, der i Barn- og Ungdom havde været ham fremmed. Hun øvede paa sin Mand en stærk Indflydelse, som han var klar

over og skattede højt. Hver paa sin Vis tilførte de Hjemmet meget værdifuldt, nan ved alt det politiske og nationale, han levede med i, hun ved sine litterære og kunstneriske Interesser, som Manden i øvrigt kom til at dele; begge ved de mange forskellige Forbindelser, ikke mindst nordiske, som gennem Aarene knyttedes nær til det Vedelske Hjem. Fanny Vedels Moder var en i sin Tid meget paaskønnet og frugtbar Romanforfatterinde, en Søster, Signe Hebbe, Operasangerinde, der optraadte paa de forskelligste Landes Scener, ogsaa i Det kgl. Teater i København. Naar de to Damer „kom paa Besøg fra Stockholm eller paa Hjemrejse fra Paris, bragte de med sig til det ærbare Embedsmandshjem i Rosenvænget en fremmed Luft“; som Sønnen, Valdemar Vedel, skrev om Moderen, „hvor længe hun end havde levet i københavnske Embedskrese, og hvor samvittighedsfuldt hun end stræbte at akklimatisere sig — en fremmed Fugl var og blev hun, med en egen „Vildtsmag“ ved sig, egne Flyvedrifter i sig, der ikke hørte hjemme i Andegaarden, og dem hun uvilkaarligt indplantede sine Børn“. Udadtil var Fru Vedel noget tilbageholdende, men i Hjemmet fuld af Liv og instigerende. Det Vedelske Hjem havde trods det gammeldags danske og de enkle Omgangsformer et langt mere „internationalt“ og „nordisk“ Præg end andre tilsvarende Hjem i Datidens København, og dér førtes en „usnobbet“ underhygelige Former frugtbar Selskabelighed med uforbeholden ivrig Drøftelse af alle Tidens Problemer. Baade Vedel og Fru Vedel tog ivrig Del i enhver Dis-

kussion og glædede sig ved efterhaanden at drage deres opvoksende Børns mange Venner til Hjemmet. Til de gamle saasom Aagesen, Hans Brøchner, Krieger, Hall, Andræ, Monrad og Klein kom de fremmede Diplomater, der blev længere Tid i København, saasom Fransk mændene Dotézac og St. Ferréol, Tyskeren Heydebrand von der Lasa og Russeren Mohrenheim. Siden dukkede Repræsentanter for nye Slægtled med andet Livssyn op; Georg Brandes, Julius Lange, A. D. Jørgensen, Dr. V. Pingel og Marcus Rubin blev velsete Gæster, derefter Børnenes Jævnaldrende blandt Firsernes og Halvfemsernes fremadstræbende danske Intelligens, Erik Henriksen, Ivar Berendsen, Niels Hjort, Eli Møller, Niels Møller og Georg Saxild, for blot at nævne enkelte af de mest kendte.

Valdemar Vedel har fremhævet, hvorledes Grundtonen var i dette Hjem, der stod et Tiaar ind i vort Aarhundrede som det sidste, der var grundlagt i Nationalliberalismens Epoke. Trods alt det fremmedartede Indslag og Modtagelighed for alt værdifuldt nyt var det „baade ægte dansk og temmelig gammeldags“. Ligesom den Vedelske ydre Slægtstype — de høje, meget slanke Mænd med de skarptskaarne, karakterfulde Ansigter, med kraftigt, snart sort, snart blondt Haar og Skæg — „havde holdt sig med stædig Fasthed fra Olde- og Bedstefader til Fader, saaledes har vort Forældrehjem,“ skrev Sønnen 1912, „med dets regelbundne Gænge, de solide, nøjsomme Livsvaner, Foragten for Penge og „Grosserere“, Skyen for Offentlighed, vel ogsaa en vis kuld-

skær Ængstelse for Kamp og Ansvar, sagtens været et ret typisk Udtryk for det Embeds-aristokrati, man virkelig kunde tale om i gamle Dage — før Bejlen til Offentligheden og Jagten efter Ben var blevet Embedsmændenes Hovedinteresser“ Det Vedelske Hjem var, som en af dets hyppige Gæster skrev ved dets Op-løsning, „med dets uforglemmelige Blanding af Konservatisme i Udstyr, Maadehold i Form, Aabenhed og Usnob-bethed i Anskuelse ikke fremmed for noget menneskeligt“.

De mest forskelligartede Personer søgte gerne Vedel, ganske som han var uendelig interesseret i at lære enhver, der havde Betydning, at kende. Samtaler med ham var eftertragtede, hvad enten de førtes i Ministeriet eller i Hjemmet. Vedel bestræbte sig utvivl-somt i for ringe Grad for at opdrage de unge Diplomater; han overdrog dem selv at drage Lære af hans udførlige Instruktioner og Vejledninger, som de til Stadighed, paa en siden Bernstorffer-nes Dage i dansk Udenrigsstyre ukendt Udstrækning, modtog i officielle mini-sterielle Skrivelser eller i Direktørens Privatbreve. I Samtaler virkede han overmaade stærkt. Enhver Forhand-ling med ham var lærerig saavel for danske og fremmede Diplomater som for andre. Danske Historikere, saasom Kaptajn C. Th. Sørensen, Dr. Alexander Thorsøe, Niels Neergaard og Aage Friis, med hvem han drøf-tede Problemer vedrørende det 18. og 19. Aarhundredes Udenrigspolitik, lærte overordentlig meget. Han gav dem gerne Del i sin uhyre Viden om sin Samtids Historie, medens han havde

Sky for at udtale sig offentligt om de store Kriser, han havde levet med i, og om hvilke han havde gjort mange pri-vate Optegnelser. Hans vidtstrakte per-sonlige Forbindelser, den Tillid Politi-kere stadig viste ham, hans Korrespon-dancer med Udlandet gjorde ham til den maaske bedst underrettede Mand i Danmark. Naar der var politiske Kri-ser, ved Ministerskifter eller tilsvarende søgtes hans Raad, som det bl. a. kan ses af Kriegers Dagbøger og af Vedels egne Breve og Optegnelser. atter og atter. Hans vidtspændende Viden og rige Er-faring gjorde alt Samvær med ham til en Oplevelse. Han havde en sjælden Evne til at føre en Samtale og gøre ethvert Emne fængslende, forstod uden at give sig selv hen, og uden at man mærkede hans Hensigt, at faa enhver til at ud-tale, hvad han just ønskede at vide; men hans Takt og Diskretion var for-billedlig. „Hans Domme var stedse vel-overvejede, hans Sprog behersket, knapt og vægtigt. Men han spurgte hellere, end han talte selv, i hvert Fald over for Yngre De milde, men forskende Øjne satte sig paa En og vilde have gjort det yderst betænkeligt at dække med Ord, hvad man ikke havde Evne eller Vilje til ret at udtale sig om, man var formelig fanget inden for de lange run-de Arme, der omfattede Armlænerne, det store Hoved paa Skakke og den Ansigtets Intelligens, der var lutter Øje og Øre“. Saaledes karakteriserede Marcus Rubin ham, og Erik Henriksen, en af de Unge, der kom meget i Vedels Hjem, skrev efter hans Død: „at den, der kun kendte ham gennem Udenrigs-ministeriets diplomatiske Aktstykker, kendte ham langt fra helt“. „Man maa

have kendt ham som Privatperson og set ham under den almene Aandsdannelses Horisont for at forstaa den Beundring, han var Genstand for. Han var en Grandseigneur, naar han saaledes paa fri Haand bevægede sig fra Felt til Felt i Aandslivet, saa erfaren og derfor saa tryk, saa fordomsfri og derfor altid uden Højtidelighed, snarere ungdommelig kaad og drilsk. Kun hans Sprog var morsomt gammeldags“. Den samme Sønnens Ungdomsven, der i mange Aar stadig kom i Hjemmet i Rosenvænget, har givet en levende og træffende Skildring af, hvorledes den gamle Gehejmeraad virkede paa det yngre Slægtled; vi Yngste, der kun saa ham af og til i hans allersidste Aar, fik samme Billede. „Han lignede mere en Videnskabsmand end en Diplomat med sit af aandeligt Arbejde helt gennemprægede Ydre og et Væsen, der havde alle Spor af at stamme fra et borgerligt og tilbagetrukket Hjemliv, Stilleliv og Studieliv, og ikke et eneste Spor fra de høje Sale og den repræsentative Verden.“ Sjældent saa man ham i den røde Diplomatumiform, med Kaarde ved Siden og bedækket med de Ordener, hvoraf hans Embedsstilling havde skænket ham en større og sjældnere Samling end næsten alle andre. „Den repræsentative Side af hans Embede har vist manganen Gang hvilet paa ham som et trykkende Kors, og en lille Del af hans Diplomati har maaske nok bestaaet i at finde snilde Udveje til at unddrage sig Stillingens repræsentative Pligter. Des mere sig selv var han som civil, i en Stue, hvor omvendt Stuemenneskets formløse og skødesløse Væsen fik en

ejendommelig og i sin Virkning yderst fin Tilsætning af det diplomatiske Livs smidige, formfulde, forekommende, altid aandsnærværende Optræden. Hvor var hans Stemme ikke høflig i sin dæmpede Klang, selv naar han talte med en ung Student, hvor indsmigrende venligt kunde hans Hænder ikke byde Goddag, og hvor ridderlig var han ikke mod Damer, især de helt gamle og de unge. Meget heri var medfødt og berøede paa det harmoniske i hans Natur og hans nedarvede Dannelses usvigelige Takt. Han var som født til Gehejmeraad. Men der var ogsaa noget villet heri, en Disciplin, som han havde paalagt sig, og som han ved sit Forbillede ønskede udbredt til sine Omgivelser.“

Vi dengang meget unge, der stræbte efter at faa Indtryk af Nationalliberalismens store Mænd og kun, f. Eks. ved Valgmøder i Viborg eller Foredragsaftner i Studenterforeningen, havde mødt to Sidstlevende, C. V. Klein og Carl St. A. Bille, fik ved at tale med Vedel i hans sidste Aar en lykkelig Lejlighed til at forstaa meget hos den svundne Tid og dens Mænd. Men hvor var han, som ogsaa Erik Henriksen og Niels Møller, vore noget ældre Samtidige, fremhæver, dog ikke forskellig fra hine Nationalliberale, ogsaa i det ydre! Vedel lignede ikke sine Samtidige fra den nationalliberale Tid, som vi kender dem fra det store Junigrundlovsbillede, eller som vi saa dem i de to ovennævnte lidt mere sildefødte Repræsentanter: de mest fyldige Mænd med de glatbarberede Ansigter, i de karakteristiske aabne „Fadermordere, og med de „glatte, estetiske, lidt blødagtige

Træk". „Sammenlignet med det aabne og naive Udtryk hos dem saa Vedel ud som den skinbarlige Kritik. Den godlidende, men ogsaa højtidelige Mine hos dem var," syntes Erik Henrichsen, „hos ham erstattet af et mindre elskværdigt, halvt ironisk, men ogsaa helt usnobbet Blink i Øjet, som parredes med et tilsvarende ironisk Element i hans Tale. Og til det søndagsagtige, festlige i Datidens-Udstyr var han med sit jævne, fordringsløse Spartanerydre en fuldstændig Kontrast.“

Det hændte mig som andre at træffe den gamle fine Herre i sin Have ude i Rosenvænget med Haveredskaber i Haanden og i en Paaklædning, der svarede til den, der, som man fortalte, engang havde foranlediget Krieger eller en anden nærsynet Herre til at tiltale Ekscellencen som Havemanden. Vi forlod ham berigede, med Indtryk af en mærkelig, saare fin Personlighed, præget af høj Kultur, sjælden Klogskab og ægte Menneskelighed. —

Op imod Hundreaarsskiftet, da Vedel havde virket i Udenrigsministeriet i mere end 40 Aar, og alle syntes, at han endnu var i fuld Aands- og Legemskraft, ønskede han selv at slutte af. Hans Arbejde havde givet ham Tilfredsstillelse, alle mulige Hædersbevisninger var blevet ham til Del saavel fra hans egen Regering som fra Udlandet. Kun en stiv Formalisme udelukkede ham, den betydeligste i hele den danske Embedsstaad, fra at kunne bære Elefantordenens blaa Baand. For hans videnskabelige Fortjenester havde Universitetet i 1879 ved 400 Aars Festen givet ham den juridiske Æresdoktorgrad. I August 1899 vilde han ikke

fortsætte længere; fra 1. September 1899 bevilgedes der ham da Afsked, med Udtryk for Anerkendelse af hans udmærkede Tjeneste. Der tildeltes ham Rang som Ekscellence; men efter sit eget Ønske beholdt han den Titel af Gehejmelegationsraad, som han havde baaret under hele sin Virken i Udenrigsministeriet. Regeringen ønskede at udnævne ham til Delegeret ved den nye Voldgiftsret i Haag. Dette Hverv ønskede han ikke at modtage; men derimod lod han sig indvælge i Bestyrelsen for Det Store Nordiske Telegrafelskab, det eneste lønnede Bierhverv, han nogen Sinde modtog.

Sit Otium udfyldte den gamle Gehejmerraad med Udarbejdelsen af selvbiografiske og andre historiske Afhandlinger; kun „Bidrag til D. G. Monrads Biografi“ offentliggjorde han i „Tilskueren“ 1904—05, men desto værre med fuldkommen Forbigaaelse af Monrads politiske Virken fra hans Udtrædelse af Martsministeriet 1848 til efter Nederlaget i 1864. Det meget, han kunde sige netop derom, tilbageholdt han. Men i hans Optegnelser og Breve findes saare vigtige Bidrag til hans Samtids Historie, saaledes som det ogsaa spores i de fortrinlige Artikler bl. a. om Monrad og Quaade, han skrev i Brickas Dansk biografisk Leksikon. Vedel fulgte vedblivende nøje med i Dagens Politik. Systemskiftet 1901 hilste han med Glæde og gav Venstres Udenrigsministre, Deuntzer, Raben-Levetzau og William Ahlefeldt, naar de kaldte, Raad under den Udvikling af dansk Udenrigspolitik, som nu blev mulig. I adskillige Aar, ind-

til hans Synsevne blev for ringe, saa vi den fine, nu kridhvide gamle Herre ofte besøge sit gamle Ministerium, af alle hilst med Ærbødighed og Sympati. Til det sidste bevarede han sin Aandskraft og friske Modtagelighed, under tiltagende legemlig Svaghed. Den 4. Februar 1911 gik han bort, og et Aars Tid senere lukkedes ved hans Hustrus Bortgang 17. Oktober 1912 Hjemmet i Rosenvænget.

Gehejmerraad Vedel blev den sidste Efterlevende af de betydelige National-liberale og den eneste, der til Aarhundredets Slutning stiltfærdigt, men meget mærkbart vedblev at gøre en frugtbar Indsats i den rige Udvikling, der under det Folkestyre, de havde tilvejebragt, helt ændrede det danske Folks Livsvilkaar. Han søgte med rige Evner og utrættelig Vilje at betrygge vor Nutid og vor Fremtid.

